

Radboud Universiteit

Hoe staan docenten Nederlands écht tegenover hun poëzieonderwijs?

Een onderzoek naar het beeld van havo/vwo-docenten Nederlands van hun eigen
poëzieonderwijs

Bachelorwerkstuk Nederlandse Taal en Cultuur Letterkunde

Naam: E.J.M. Nelissen

Studentnummer: 1087268

E-mailadres: eva.nelissen@ru.nl

Datum: 15 juni 2022

Plaats: Faculteit der Letteren Nijmegen

Eerste beoordelaar: dr. J.J.M. Dera

Tweede beoordelaar: dr. C.G.T van Rossem

Voorwoord

Voor u ligt het bachelorwerkstuk ‘Hoe staan docenten Nederlands écht tegenover hun poëzieonderwijs?’, waarin ik onderzoek heb gedaan naar het beeld van havo/vwo-docenten Nederlands van hun eigen poëzieonderwijs. Dit bachelorwerkstuk is geschreven in het kader van de afronding van mijn pre-master Nederlandse Taal & Cultuur aan de Radboud Universiteit. Van april tot en met juni van het jaar 2022 ben ik druk bezig geweest met het onderzoek en het schrijven van dit bachelorwerkstuk onder begeleiding van dr. Jeroen Dera.

Bij dezen wil ik mijn begeleider enorm bedanken voor zijn begeleiding en vooral zijn steun tijdens dit proces. De tussentijdse feedbackmomenten heb ik als zeer waardevol ervaren. Daarnaast wil ik graag dr. Cefas van Rossem bedanken als de tweede beoordelaar. Verder wil ik alle respondenten van de enquête, waaronder mijn collega’s, bedanken voor de tijd en moeite die ze hebben gestoken in het invullen en delen van de enquête. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek niet kunnen doen. Ook wil ik mijn dierbaren heel erg bedanken voor hun vertrouwen in mij en hun motiverende woorden die mij hebben geholpen om dit bachelorwerkstuk tot een mooi einde te brengen.

Ik heb tijdens dit proces veel geleerd en ik ben blij met de opbrengsten van het onderzoek. Hieruit kan ik zeker een aantal punten meenemen in mijn eigen poëzieonderwijs, voor alsnog in de onderbouw en over een jaar ook in de bovenbouw havo/vwo.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Eva Nelissen

Nijmegen, 15 juni 2022

Abstract

Het huidige poëzieonderwijs kan als ‘probleem’ worden gezien door zowel leerlingen als docenten Nederlands in het voortgezet onderwijs. De opvatting heerst dat poëzie moeilijk en onbegrijpelijk is. Er zijn steeds meer didactische handreikingen van en promotieonderzoeken naar poëzieonderwijs. Het docentenperspectief, echter, ontbreekt daarbij. Er is niet eerder onderzocht welk beeld docenten Nederlands zelf rapporteren van hun eigen poëzieonderwijs. In dit bachelorwerkstuk is hier onderzoek naar gedaan. Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag, ‘*Welk beeld rapporteren havo-vwo/docenten Nederlands zelf van hun poëzieonderwijs?*’, is een enquête uitgezet onder havo/vwo-docenten Nederlands. Er is geconcludeerd dat de docenten een positief beeld hebben van poëzie, maar niet altijd van hun eigen poëzieonderwijs. Poëzie is voor hen belangrijk ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands, maar er heerst onder hen ontevredenheid over de (curriculaire) opbouw van poëzieonderwijs. Een deel van de docenten, met name onderbouwdocenten, is ontevreden over de inhoud van hun poëzielessen. Zowel onder- als bovenbouwdocenten zijn tevreden over hun eigen vakdidactische vaardigheden op het gebied van poëzie. Toch baseren zij hun poëzielessen nog regelmatig op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie. Naar eigen zeggen vindt het merendeel van de docenten dat ze op de hoogte zijn van zowel de Nederlandstalige poëziegeschiedenis als de actuele poëzieontwikkelingen. In de meeste gevallen blijkt dat poëzie in de bovenbouw havo/vwo een verplicht onderdeel is in het leesdossier, maar de invulling hiervan verschilt. Over het algemeen worden er in de klas maar weinig poëzievormen van de huidige poëzietrends ingezet door de docenten. Hier valt winst te behalen voor het huidige poëzieonderwijs van zowel onder- als bovenbouwdocenten havo/vwo. Dat maakt een onderzoek als dit, naar het docentenperspectief, wetenschappelijk relevant.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Abstract	3
1. Inleiding	6
1.1. Aanleiding onderzoek	6
1.1.2. Poëzieonderwijs binnen havo/vwo	7
1.1.3. Poëzietrends	9
1.2. Onderzoeksvraag	10
2. Methodologisch kader	11
2.1. Instrumentatie	11
2.1.1. Open vragen	12
2.1.2. Gesloten vragen	13
2.1.3. Stellingen	15
2.2. Respondenten	16
2.3. Procedure	17
3. Resultaten en analyse	19
3.1. Resultaten open vragen	19
3.2.1. Resultaten gesloten vragen	21
3.3.1. Resultaten stellingen	28
4. Conclusie en discussie	30
4.1. Conclusie	30
4.2. Discussie	32
4.2.1. Beperkingen van huidig onderzoek	32
4.2.2. Aanbevelingen voor vervolgonderzoek en de praktijk	33
5. Bibliografie	35
6. Bijlagen	38
6.1. Bijlage 1: oproep enquête	38

6.2.	Bijlage 2: enquête	38
6.3.	Bijlage 3: resultaten open antwoorden	45

1. Inleiding

1.1. Aanleiding onderzoek

Poëzie wordt ook wel beschouwd als ‘het stiefkind van het literatuuronderwijs en van het onderzoek ernaar’ (Das, 2018a; 2018b). Er is veel wetenschappelijk onderzoek naar literatuuronderwijs gedaan, maar er is weinig (vakdidactisch) onderzoek gedaan naar poëzieonderwijs. Tussen 1990 en 2015 verschenen internationaal slechts 28 wetenschappelijke onderzoeken die nadruk leggen op poëzieonderwijs (Sigvardsson, 2017). Sinds kort krijgt het poëzieonderwijs wat meer wetenschappelijke aandacht, zoals in didactische handreikingen in het *Levende Talen Magazine* (o.a. Dera 2018) en in verschillende promotieonderzoeken van Breukink en Das (Das, 2018b).

Het huidige poëzieonderwijs kan als ‘probleem’ worden gezien. Leerlingen zijn moeilijk te winnen voor poëzie en docenten zijn geen grootgebruikers ervan. Docenten Nederlands in het voortgezet onderwijs worstelen namelijk met de moeilijkheidsgraad waarmee ze poëzie associëren (Dera, 2018; 2019). Ze lezen nauwelijks (recente) poëziebundels. Dat leidt tot gebrek aan kennis in belezendheid van poëzie met als gevolg dat veel docenten weinig los durven te laten wat betreft poëzie in de klas (Das, 2018b; Dera, 2019). Ook hun leerlingen associëren poëzie niet alleen met ‘moeilijk’, maar vaak ook met ‘saai’, ‘zweverig’ en ‘dit gaat nergens over’ (Das, 2018a). Gedichten worden gepresenteerd als een kluis die alleen met de juiste cijfercombinatie kan worden geopend (Dera, 2018; 2019). Het lijkt alsof poëzie moeilijk gevonden moet worden (De Moor, 1993). Vandaar dat de opvatting heerst dat gedichten moeilijk en onbegrijpelijk zijn (De Pourcq, 2005; Peskin, 2011; Terry, 2014; Demets & Lauwers, 2016).

Uit een vragenlijst onder 225 docenten Nederlands blijkt dat dit ‘probleem’ breed wordt herkend (Vekobo-project, z.j.). Over het algemeen wordt poëzie door hen als belangrijk beschouwd, maar ze weten niet goed wat ze ermee aan moeten in de klas. Ze geven aan het lastig te vinden hoe ze om moeten gaan met de niveauverschillen tussen leerlingen die poëzie lezen. Bovendien is het merendeel van de docenten ontevreden over de (curriculum)opbouw van het poëzieonderwijs (Vekobo-project, z.j.).

Buiten het Vekobo-project, zijn er geen Nederlandstalige onderzoeken gedaan naar het beeld van docenten Nederlands over hun eigen poëzieonderwijs. Dit onderzoek is echter nergens te raadplegen, behalve in twee artikelen van Das (2018a; 2018b). Hierin wordt niet duidelijk gemaakt wanneer het onderzoek is gedaan, wat voor onderzoeksmethode er is

toegepast en wat de achtergrond is van de steekproef. Er kan daarom worden gesteld dat een representatief wetenschappelijk onderzoek naar het docentenperspectief op hun eigen poëzieonderwijs ontbreekt.

1.1.2. Poëzieonderwijs binnen havo/vwo

Uit het onderzoek van Oberon (2016) blijkt dat negen op de tien havo/vwo-docenten Nederlands aandacht besteedt aan poëzie. Maar het huidige poëzieonderwijs, met name in de bovenbouw havo/vwo, is vooral gericht op het toepassen van technische aspecten van poëzie en literair-historische kenmerken van gedichten (Terry, 2014; Oberon, 2016). Het voordragen en zelf schrijven van gedichten komt nauwelijks voor (Oberon, 2016). Het (her)kennen en benoemen van poëtische hulpmiddelen als omarmend rijm en alliteratie zouden echter geen einddoel op zich moeten zijn (Dera, 2018). Op deze manier wordt er namelijk tekortgedaan aan de cognitieve en (sterk) affectieve componenten die het lezen en begrijpen van poëzie met zich meebrengt (Eva-Wood, 2008; Peskin, 2011; Breukink & Van den Bergh, 2017). Binnen het poëzieonderwijs zou juist gefocust moeten worden op de ervaringsgerichte benadering en het creatief schrijven van gedichten. Op deze manier wordt meer ruimte gemaakt voor de zelfstandigheid van leerlingen (Biesta, 2018).

Bovendien is poëzie in lesmethoden erg vormgericht. De nadruk ligt dan ook weer op de technische aspecten van poëzie: bladspiegel (wit), rijm, metrum, ritme, enjambement en/of dichtvorm (Witte, 2008). Bijbehorende correctiemodellen impliceren vaak een ‘juiste’ interpretatie, maar daar zou helemaal niet naar moeten worden gezocht (Dera, 2018; Dera & Van der Starre, 2019). Dat biedt nauwelijks ruimte voor leeservaringen van gedichten en voor gebruikerscontexten van poëzie.

Ook het poëzieaanbod in lesmethoden is weinig divers, vooral op het gebied van gender en etniciteit. Lesmethoden schetsen nauwelijks een actueel en divers beeld van poëzie (Dera, 2019). Elke lesmethode literatuur besteedt aandacht aan poëzie, maar het is de vraag of dat de meest overtuigende aandacht is. Hierdoor kan een groot deel van de brede poëziecultuur voor leerlingen onbekend terrein blijven.

Daarnaast richt het inmiddels geïmplementeerde systeem van Theo Witte binnen het schoolvak Nederlands zich op veel scholen vooral op verhalend proza. Poëzie blijft buiten beschouwing, hoewel leerlingen ook voor dit genre zeer uiteenlopende competentieniveaus moeten laten zien (Das, 2018a; 2018b; Dera, 2018). In tegenstelling tot verhalend proza, heeft het curriculum van Nederlands geen effectieve doorlopende leerlijn poëzie waar docenten op

terug kunnen vallen (Dera, 2019). Zowel in het curriculum als in de jaarplanner wordt er weinig aandacht besteed aan het onderdeel poëzie (Steenbakkers, Baaijen & De Glopper, 2021; Jonkers, 2022). Een mogelijke oorzaak hiervan zou kunnen zijn dat er weinig lestijd voor wordt uitgetrokken en docenten de gedichten dan maar schrappen wegens tijdnood (Witte, 2008; Das, 2018b). Een andere mogelijk oorzaak zou het referentiekader taal kunnen zijn, waarin handvatten voor het schoolvak Nederlands worden geboden. Basiskennis en -vaardigheden zijn hierin vastgelegd; wat leerlingen moeten kennen en kunnen wat betreft de Nederlandse taal. Zoals in tabel 1 te zien is, valt poëzie onder het domein ‘lezen’ en daarbinnen onder het subdomein ‘fictionele, narratieve en literaire teksten’. Poëzie komt echter niet voor in het domein ‘schrijven’ (SLO, 2009).

Tabel 1

Referentiekader taal en rekenen: lezen fictionele, narratieve en literaire teksten

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Tekstkenmerken	De structuur is eenvoudig. Het tempo waarin de spannende of dramatische gebeurtenissen elkaar opvolgen is hoog.	De structuur is helder. Het verhaal heeft een dramatische verhaallijn waarin de spanning af en toe wordt onderbroken door gedachten of beschrijvingen. Poëzie en liedjes hebben meestal een verhalende inhoud en een emotionele lading.	De teksten hebben een relatief complexe structuur. Literaire procedés, zoals perspectiefwisselingen en tijdsprongen, zijn tamelijk expliciet. Naast de concrete betekenislaag is ook sprake van een diepere laag. De teksten appelleren vooral aan persoonlijke en maatschappelijke vraagstukken.	De literaire procedés zijn complex zoals een onbetrouwbaar perspectief, impliciete tijdsprongen en perspectiefwisselingen en een metaforische stijl. Bij oude teksten is de taal, inhoud en vorm gedateerd.

Noot: Overgenomen uit *Referentiekader taal en rekenen. De referentieniveaus.*, door SLO, 2009, p. 14.

Vanaf referentieniveau 2F wordt er gesproken over poëzie, zowel expliciet als impliciet. Niveau 2F wordt verwacht aan het einde van het vmbo (bb, kb en gl/tl). Dit niveau heeft tevens iedere Nederlandse taalgebruiker nodig om deel te kunnen nemen in de maatschappij. Niveau 3F hebben leerlingen aan het einde van het havo. Niveau 4F hebben leerlingen aan het einde van het vwo. Binnen het voortgezet onderwijs zou op alle niveaus, van vmbo tot en met

vwo, dus eigenlijk aandacht moeten worden besteed aan poëzieonderwijs. Er wordt echter niet duidelijk gemaakt wat daarbij precies van docenten en leerlingen wordt verwacht in dit referentiekader waar docenten Nederlands zich vaak aan vasthouden.

Ook in de eindtermen wordt poëzie niet expliciet vermeld. In de eindtermen voor havo/vwo ontbreekt het woord ‘poëzie’, maar leerlingen worden wel getoetst op het onderdeel literatuur. De literaire werken die door havisten of vwo’ers moeten worden gelezen om de eindtermen te bereiken, worden grotendeels vrijgelaten. Waar vóór 2007 vwo-leerlingen minimaal één poëziebundel moesten lezen voor hun leesdossier, bepalen scholen inmiddels zelf of ze poëzie opnemen in hun curriculum of niet. Uit een onderzoek naar leeslijsten van examenkandidaten havo/vwo blijkt dat zij poëzie lager waarderen en vaker literair verhalend proza op hun leeslijst kiezen dan poëzie (Dera, 2019).

1.1.3. Poëzietrends

Poëzie is voor de gemiddelde lezer op het eerste gezicht geen populair genre. In onze cultuur neemt het een tegenstrijdige plaats in. Enerzijds wordt poëzie gezien als een ‘hoge’ kunstvorm die alleen belangrijk is voor een – inmiddels – zeer kleine minderheid en anderzijds is poëzie een toegankelijk medium om persoonlijke ervaringen uit te kunnen drukken. Poëzie kan dan ook worden gezien als een uitlaatklep voor (ieders) emoties (Vaessens, 2006). Als uitgangspunt geldt dat teksten al lezend worden gemaakt tot poëzie. Poëzie is namelijk onlosmakelijk verbonden aan de communicatiesituatie waarin zij functioneert en kan worden gezien als een taalspel dat zijn eigen regels kent (Meijer, 2004). Poëzie is alles wat als poëzie wordt gepresenteerd, dus de manier waarop men poëzie gebruikt, laat zien wat poëzie (voor lezers en/of gebruikers) betekent (Van der Starre, 2021a).

Sinds de romantiek is de dichtbundel hét medium voor poëzie. Dit medium is gedurende de afgelopen twee eeuwen in een steeds veelzijdigere cultuur gaan functioneren. De grenzen tussen de genres, kunstvormen en media zijn daardoor minder scherp geworden (Vaessens, 2006). Poëzie bevindt zich zowel binnen als buiten het boek. Tegenwoordig kennen we vooral ruime aandacht voor poëzie buiten het boek (Van der Starre, 2021a). De laatste jaren zien we dat er steeds meer poëzietrends opkomen. Er kan daarom ook worden gesteld dat poëzie een breed begrip is, zeker in de 21^e eeuw.

Zo vormden dagbladen in de 20^e eeuw, en vormen deze in de 21^e eeuw nog steeds, een zeer belangrijke bron voor de verspreiding van poëzie, evenals bloemlezingen, jeugdpoëzie en schoolboeken (Huygens, 1946; Van der Starre, 2021b). Deze media kunnen een grote groep

lezers bereiken en dus niet alleen een belangrijke rol spelen in de verspreiding, maar ook in de kennis van dichters en gedichten (Witte & Scholtz, 2015).

Binnen de ‘nieuwe’ cultuurhistorische kijk op poëzie van Van den Akker en Dorleijn (1996) wordt benadrukt dat poëzie meer is dan autonomistische gedichten in papieren boeken. In onze huidige tijd zijn straatpoëzie zoals gedichten op gebouwen, mondelinge poëzie zoals spoken word en poëzie-objecten zoals rijmprenten, gebruikelijker om te lezen dan poëzie in boeken of tijdschriften. Dit komt door onze mondelinge, collectieve en sociale vormen van poëzie-ervaringen in de 21e eeuw (Van der Starre, 2017; 2021b).

Podiumpoëzie, liedkunst en poëzie op social media, zoals Instagramgedichten of TikTokpoëzie, zijn ook erkend om op een letterkundige manier te worden onderzocht. Zeker in de 21^e eeuw bieden sociale media en digitale vaardigheden waarover jongeren beschikken belangrijke kansen voor het poëzieonderwijs. Met behulp van bijvoorbeeld poëzie op social media kan aansluiting worden gezocht bij de belevingswereld van jongeren (Dera & Van der Starre, 2019). Aan de hand van deze ervaringsgerichte benadering die aansluit bij de jongerenwereld, draagt dit bij aan de persoonsvorming van leerlingen, wat een belangrijke functie is van onderwijs (Biesta, 2018).

De reeds beschreven poëzietrends zorgen voor veel mogelijkheden in het poëzieonderwijs voor docenten Nederlands. De vraag blijft echter hoe zij hier zelf over denken en wat zij ermee doen in hun eigen praktijk.

1.2. Onderzoeksvraag

Uit de bovenstaande verkenning van de recente wetenschappelijke artikelen over poëzieonderwijs blijkt dat kenners veranderingen willen doorvoeren in het poëzieonderwijs. Het docentperspectief, echter, ontbreekt daarbij. De onderzoeksvraag die in dit bachelorwerkstuk centraal staat, luidt daarom als volgt: *‘Welk beeld rapporteren havo/vwo-docenten Nederlands zelf van hun poëzieonderwijs?’*

2. Methodologisch kader

2.1. Instrumentatie

Er is empirisch te werk gegaan om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag. Omdat in een korte tijd een grote groep mensen wordt bevraagd, is er gekozen voor een enquête. De doelgroep bestaat uit havo/vwo-docenten Nederlands, in zowel de onder- als de bovenbouw. Er is dus gebruikgemaakt van een selecte steekproef, specifiek de sneeuwbalsteekproef.

De enquête (bijlage 2) bestond uit twee delen en in totaal 21 vragen. In het eerste deel zijn een aantal demografische gegevens bevraagd nadat de enquête is ingeleid door een korte tekst, zoals gender, leeftijd, leservaring en vooropleiding van de respondenten. Daarna is er bevraagd waar het leeuwendeel van de lessen van de respondenten plaatsvindt en op welke niveaus en in welke jaarlagen zij lesgeven. Voor deze vragen is gebruikgemaakt van open en gesloten vragen, zodat een duidelijk beeld kan worden verkregen van elke respondent. In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de gestelde vragen in het eerste deel van de enquête.

Tabel 2

Vragen demografische gegevens

Vragen	Antwoordmogelijkheden
Vraag 1 Wat is uw gender?	Vrouw, man, anders, wil ik niet zeggen
Vraag 2 Wat is uw leeftijd in jaren?	Open antwoord
Vraag 3 Hoe lang geeft u al les in het voortgezet onderwijs, in jaren?	Open antwoord
Vraag 4 Waar vindt momenteel het leeuwendeel van uw lessen plaats?	In de onderbouw havo/vwo, in de bovenbouw havo/vwo, evenveel in de onder- als de bovenbouw havo/vwo
Vraag 5 In welk(e) klas(sen) geeft u momenteel les? N.B.: gymnasium valt onder vwo. U heeft meerdere antwoordmogelijkheden.	Havo 1, havo 2, havo 3, havo 4, havo 5, vwo 1, vwo 2, vwo 3, vwo 4, vwo 5, vwo 6, combi havo/vwo 1, combi havo/vwo 2, combi havo/vwo 3
Vraag 6 Wat is uw hoogst behaalde diploma en hoe heeft u deze behaald?	Tweedegraads bevoegd via hbo, eerstegraads bevoegd via hbo, tweedegraads bevoegd via universiteit, eerstegraads bevoegd via universiteit

Het tweede deel van de enquête, vraag 7 tot en met 21, bestond uit inhoudelijke vragen. Deze zijn tot stand gekomen op basis van de literatuur die in hoofdstuk 1 is besproken. Er waren vier open vragen, negen gesloten vragen en twee stellingen. Deze vragen en stellingen zijn zo duidelijk en eenvoudig mogelijk geformuleerd. Dubbele ontkenningen of ambiguïteit zijn hierbij vermeden. Volgens Likert (1932) is dat een vereiste.

2.1.1. Open vragen

Zoals in paragraaf 1.1. is besproken, wordt poëzie vaak met ‘moeilijk’ of ‘onbegrijpelijk’ geassocieerd (De Pourcq, 2005; Peskin, 2011; Terryn, 2014; Demets & Lauwers, 2016). Hierdoor was het interessant om de open vraag ‘Welk bijvoeglijk naamwoord komt als eerste bij u op als u denkt aan poëzie?’ te stellen. Hiermee werden respondenten geacht hun eerste ingeving te delen, waarbij hun antwoord moest worden beperkt tot één woord.

Met behulp van de open vraag ‘Kunt u kort omschrijven wat volgens u het belangrijkste doel is van poëzieonderwijs binnen het schoolvak Nederlands?’ konden de opvattingen over het doel van poëzieonderwijs worden achterhaald.

Verder is er met behulp van open vragen doorgevraagd op de twee stellingen. Bijvoorbeeld: ‘Als u bij de vorige vraag ‘erg onbelangrijk’ of ‘onbelangrijk’ hebt ingevuld, kunt u dan uw antwoord kort toelichten?’. Op deze manier werd er dieper ingegaan op het reeds gegeven antwoord van de respondent.

Door open vragen te stellen wordt kwalitatieve informatie verkregen. Op deze manier kan meer informatie tegelijk worden verzameld om te onderzoeken wat er zich in het huidige poëzieonderwijs binnen havo/vwo afspeelt. Er kunnen namelijk ook zaken worden genoemd door respondenten waar de onderzoeker nog niet bij stil had gestaan, waardoor er bij de onderzoeker nieuwe inzichten kunnen ontstaan die in de conclusie kunnen worden opgenomen en mogelijk kunnen worden gebruikt in een vervolgonderzoek. In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de gestelde open vragen in het tweede deel van de enquête.

Tabel 3

Open vragen

Vragen	Antwoordmogelijkheden
Vraag 7	Welk bijvoeglijk naamwoord komt als eerste bij u op als u denkt aan poëzie?

Vraag 8	Kunt u kort omschrijven wat volgens u het belangrijkste doel is van poëzieonderwijs binnen het schoolvak Nederlands?	Open antwoord
Vraag 10	Als u bij de vorige vraag ‘erg onbelangrijk’ of ‘onbelangrijk’ hebt ingevuld, kunt u dan uw antwoord kort toelichten.	Open antwoord
Vraag 21	Als u bij de vorige vraag ‘anders’ hebt ingevuld, kunt u dan uw antwoord kort toelichten.	Open antwoord

2.1.2. Gesloten vragen

In het Vekobo-project (z.j.) en in het onderzoek van Oberon (2016) is naar voren gekomen dat docenten Nederlands poëzie belangrijk vinden. Maar de vraag is of de huidige havo/vwo-docenten Nederlands dat ook zo zien. Daarom is de volgende vraag gesteld: ‘Hoe belangrijk vindt u het onderdeel poëzie ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands?’.

Het is belangrijk om erachter te komen hoe de respondenten denken over hun eigen poëzieonderwijs, of ze momenteel tevreden zijn over hun lesinhoud, hun vakdidactische vaardigheden en hun (curriculaire) opbouw wat betreft hun eigen poëzie. Door middel van deze vragen wordt nagegaan hoe de respondenten hun eigen poëzieonderwijs beoordelen.

Een andere gesloten vraag die in de enquête is gesteld, luidt: ‘Neemt uw vaksectie Nederlands poëzie op in de richtlijnen voor het leesdossier?’. Uit de literatuur blijkt namelijk dat scholen tegenwoordig zelf bepalen of ze poëzie opnemen in hun curriculum of niet en dat de literaire werken die door havisten of vwo’ers moeten worden gelezen voor de eindtermen grotendeels vrij worden gelaten. Aan de hand van deze vraag wordt nagegaan of poëzie in de bovenbouw havo/vwo een verplicht onderdeel is van het leesdossier of niet en of leerlingen dit zelf mogen invullen of niet.

Interessant zijn ook de gesloten vragen die betrekking hebben op de kennis van de respondenten. Hoe schatten docenten havo/vwo eigenlijk zelf hun kennis in wat betreft Nederlandstalige poëziegeschiedenis en actuele poëzieontwikkelingen?

Bovendien is het goed om te kijken hoe de poëzielessen van de respondenten tot stand komen. Daarom is de gesloten vraag ‘Hoe komen uw poëzielessen meestal tot stand?’ gesteld. De verschillende antwoordmogelijkheden zijn aan de respondent voorgelegd in een aantal

meerkeuzeopties, waaronder de optie die in de literatuur meerdere keren is teruggekomen, dat docenten Nederlands weinig kennis hebben van poëzie en vaak terugvallen op al bestaand materiaal (lesmethodes) (Das, 2018b; Dera, 2019). Door middel van deze gesloten vraag wordt nagegaan of de respondenten dit doen of niet en waar ze hun materiaal dan wel verkrijgen.

Als laatst is de volgende gesloten vraag gesteld: ‘Welke van de onderstaande vormen van poëzie gebruikt u regelmatig in uw onderwijs?’ Hierbij kregen de respondenten een lijst met poëzievormen, die op de literatuur in 1.1.3. is gebaseerd, te zien. Daarbij gaven zij per poëzievorm aan of ze deze nooit, soms, regelmatig of vaak gebruiken in hun eigen poëzieonderwijs. Op deze manier wordt nagegaan welke poëzievormen van de huidige poëzietrends terugkomen in het poëzieonderwijs binnen havo/vwo.

In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de gestelde gesloten vragen in het tweede deel van de enquête.

Tabel 4

Gesloten vragen

Vragen		Antwoordmogelijkheden
Vraag 8	Hoe belangrijk vindt u het onderdeel poëzie ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands?	Erg onbelangrijk, onbelangrijk, neutraal, belangrijk, zeer belangrijk
Vraag 12	Hoe tevreden bent u momenteel over de inhoud van uw eigen poëzieonderwijs?	Erg ontevreden, ontevreden, neutraal, tevreden, zeer tevreden
Vraag 13	Hoe tevreden bent u momenteel over uw vakdidactische vaardigheden op het gebied van poëzie?	Erg ontevreden, ontevreden, neutraal, tevreden, zeer tevreden
Vraag 14	Hoe tevreden bent u momenteel over de (curriculaire) opbouw van uw poëzieonderwijs?	Erg ontevreden, ontevreden, neutraal, tevreden, zeer tevreden
Vraag 15	Neemt uw vaksectie Nederlands poëzie op in de richtlijnen voor het leesdossier?	Poëzie is een verplicht onderdeel van het leesdossier; leerlingen moeten minimaal één bundel of bloemlezing lezen, poëzie is een verplicht onderdeel van het leesdossier; leerlingen mogen zelf invullen hoe ze dit onderdeel invullen, poëzie is niet verplicht in het leesdossier, n.v.t

Vraag 16	Hoe goed vindt u dat u op de hoogte bent van de Nederlandstalige poëziegeschiedenis?	Helemaal niet op de hoogte, niet op de hoogte, neutraal, wel op de hoogte, erg op de hoogte
Vraag 17	Hoe goed vindt u dat u op de hoogte bent van de Nederlandstalige actuele poëzieontwikkelingen?	Helemaal niet op de hoogte, niet op de hoogte, neutraal, wel op de hoogte, erg op de hoogte
Vraag 18	Hoe komen uw poëzielessen meestal tot stand?	Ik ontwerp deze geheel zelf op basis van mijn kennis, ik baseer me op materiaal van andere docenten Nederlands dat ik aantref op internet, ik baseer me op materiaal van directe collega's / de sectie, ik baseer me op lesmethodes, ik geef nooit poëzielessen, anders
Vraag 20	Welke van de onderstaande vormen van poëzie gebruikt u regelmatig in uw onderwijs? <ul style="list-style-type: none"> ○ Poëzie op social media, zoals Instagrampoëzie ○ Mondelinge poëzie, zoals spoken word ○ Straatpoëzie, zoals poëzie op gebouwen ○ Podiumpoëzie, zoals poëziefestivals ○ Hedendaagse gedrukte poëzie uit boeken/bundels en tijdschriften ○ Poëzieobjecten, zoals rijmprenten ○ Liedkunst, zoals rapteksten ○ Historische poëzie, zoals 18e-eeuwse poëzie ○ Anders 	Nooit, soms, regelmatig, vaak

2.1.3. Stellingen

De eerste stelling die aan de respondenten is voorgelegd, luidt: 'Ik vind het lastig om te gaan met niveaunderschillen tussen poëzielezers in de klas?' Deze vraag vloeiende voort uit de vragenlijst van het Vekobo-project (z.d.). Op een vijfpuntsschaal moest worden aangegeven

in hoeverre respondenten deze stelling op hen van toepassing vinden door middel van de semantische differentialen ‘helemaal niet van toepassing’ tot en met ‘sterk van toepassing’.

Ditzelfde geldt voor de stelling: ‘Mijn poëzielessen zijn vooral gericht op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie, zoals strofebouw, rijm, metrum, beeldspraak, et cetera.’ Uit de literatuur is namelijk gebleken dat in het poëzieonderwijs vooral gefocust wordt op de technische aspecten van poëzie (Terry, 2014; Oberon, 2016). Aan de hand van deze vraag wordt nagegaan hoe de havo/vwo-docenten Nederlands hier tegenover staan.

In tabel 5 is een overzicht gegeven van de voorgelegde stellingen in het tweede deel van de enquête.

Tabel 5

Stellingen

Vragen		Antwoordmogelijkheden
Vraag 11	In hoeverre is de volgende stelling op u van toepassing: ‘Ik vind het lastig om te gaan met niveauverschillen tussen poëzielezers in de klas?’	Helemaal niet van toepassing, niet van toepassing, neutraal, wel van toepassing, sterk van toepassing
Vraag 19	In hoeverre is de volgende stelling op u van toepassing: ‘Mijn poëzielessen zijn vooral gericht op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie, zoals strofebouw, rijm, metrum, beeldspraak, et cetera.’	Helemaal niet van toepassing, niet van toepassing, neutraal, wel van toepassing, sterk van toepassing

2.2. Respondenten

In totaal hebben 89 respondenten de enquête ingevuld, onder wie 76 vrouwen en 13 mannen. De gemiddelde leeftijd is 45 jaar. De leservaring in het voortgezet onderwijs varieerde van 1 tot 47 jaar ($M=14.6$).

Waar momenteel het leeuwendeel van de respondenten hun lessen plaatsvindt, verschilt. 26 respondenten (29,2%) geven les in de onderbouw havo/vwo, 50 (56,2%) in de bovenbouw havo/vwo en 13 (14,6%) evenveel in de onder- als de bovenbouw havo/vwo.

Ook verschillen de klassen waar momenteel in les wordt gegeven door de respondenten. Dat komt waarschijnlijk doordat er meer respondenten werkzaam zijn in de

bovenbouw dan in de onderbouw havo/vwo. In tabel 6 wordt overzichtelijk weergegeven in welke klassen de respondenten lesgeven.

Tabel 6

Klassen waarin respondenten lesgeven

	N	%
Havo 1	13	3.78
Havo 2	15	4.36
Havo 3	19	5.52
Havo 4	47	13.66
Havo 5	42	12.21
Vwo 1	19	5.52
Vwo 2	19	5.52
Vwo 3	24	6.98
Vwo 4	41	11.92
Vwo 5	42	12.21
Vwo 6	39	11.34
Combi havo/vwo 1	13	3.78
Combi havo/vwo 2	8	2.33
Combi havo/vwo 3	3	0.87
Totaal	344	100

Het vaakst wordt door de respondenten lesgegeven in havo 4/5 en vwo 4/5/6 en daarna volgt havo 3 en vwo 1/2/3. Minder vaak wordt er lesgegeven in havo 1/2 en combi havo/vwo 1/2/3.

Ook de opleidingsachtergrond verschilt. 27 respondenten (33,3%) zijn tweedegraads bevoegd via hbo, 19 (21,3%) zijn eerstegraads bevoegd via hbo, 2 (2,2%) zijn tweedegraads bevoegd via universiteit en 41 (46,1%) zijn eerstegraads bevoegd via universiteit.

2.3. Procedure

De enquête is digitaal afgenomen via Qualtrics. Om de doelgroep te bereiken, is de enquête op 2 mei 2022 uitgezet door middel van een oproep in de Facebookgroep ‘Leraar Nederlands’ en op de LinkedIn van de onderzoeker. In de oproep stond een link naar de enquête met een

bijbehorende introductietekst. In de introductietekst is kort uitgelegd waar het onderzoek over gaat, wat de duur van het invullen van de enquête is en dat de resultaten anoniem en vertrouwelijk worden behandeld. Er is ook vermeld dat de medewerking zeer wordt gewaardeerd en dat de enquête alleen is bedoeld voor havo/vwo-docenten Nederlands, in zowel de onder- als de bovenbouw. De oproep van de enquête is te vinden in bijlage 1. De gemiddelde deelname duurde 4.80 minuten.

3. Resultaten en analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de enquête geanalyseerd. Naar aanleiding van deze resultatenanalyse kan in het volgende hoofdstuk een conclusie worden getrokken en antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag.

3.1. Resultaten open vragen

De bijvoeglijke naamwoorden waarmee de respondenten poëzie associëren zijn op een rijtje gezet. De antwoorden van de respondenten liepen uiteen, waardoor er veel verschillende bijvoeglijke naamwoorden zijn verkregen. Deze zijn geanalyseerd en geclusterd op basis van overeenkomst in de woordbetekenis, zie tabel 7.

Tabel 7

Resultaten bijvoeglijke naamwoorden geassocieerd met poëzie

	N		N
Interessant	4	Beeldend	5
Breed	5	Leuk	3
Mooi	16	Persoonlijk	3
Verrassend	2	Spelenderwijs	2
Spannend	3	Moeilijk	3
Verbredend	3	Uitdagend	3
Verrijkend	2	Indrukwekkend	3
Gevoelig	5	Creatief	8
Inspirerend	4	Overige bijvoeglijke naamwoorden	14
Totaal	88	Geen antwoord	1

Opvallend dat de negatieve bijvoeglijke naamwoorden ‘saai’ en ‘moeilijk’ nauwelijks zijn genoemd door de docenten. Daarentegen associëren de meeste respondenten poëzie met de positieve bijvoeglijke naamwoorden ‘mooi’ en ‘creatief’.

De overige bijvoeglijke naamwoorden zijn allemaal slechts één keer genoemd, zoals ‘saai’, ‘romantisch’ en ‘mysterieus’. De volledige uitwerking van de antwoorden op deze vraag is te vinden in bijlage 3.

De respondenten werden vervolgens geacht kort te beschrijven wat volgens hen het belangrijkste doel is van poëzieonderwijs binnen het schoolvak Nederlands. Hierbij hebben

sommige respondenten meerdere doelen genoemd. Ook deze resultaten zijn geanalyseerd en vervolgens op basis van overeenkomst geclusterd en gelabeld met de meest passende beschrijving van het doel. In tabel 8 is te zien hoe vaak een bepaald doel is genoemd.

Tabel 8

Resultaten belangrijkste doelen van poëzieonderwijs (N=88)

	N
Iets doen met taal	39
Kennis en vaardigheden bijbrengen	4
Gevoelens begrijpen en uiten via taal	14
Creativiteit stimuleren	7
Plezier laten beleven	5
Kennismaken met en laten ervaren van poëzie/andere kant van taal	19
Kracht van taal laten zien	5
Meerwaarde van poëzie laten inzien	3
Interesse wekken	2
Herkenning oproepen	2
Gedachtes begrijpen en uiten via taal	3
Aandachtiger leren lezen	2
Op een andere manier leren kijken naar de werkelijkheid	2
Aan het denken zetten	3
Inspiratie opdoen	2
Leren over jezelf, anderen en de wereld	2
Enthousiasmeren	2
Overige doelen	16
Totaal	132

Er zijn veel verschillende doelen van poëzieonderwijs voorbij gekomen. Onder ‘iets doen met taal’ worden verschillende antwoorden van respondenten gerekend, zoals ‘liefde voor taal bijbrengen’, ‘veelzijdigheid van taal laten zien’ en ‘schoonheid van taal laten zien’. Hiervan werd ‘spelen met taal’ het meest genoemd. Maar volgens de respondenten is het voornaamste doel van poëzieonderwijs: ‘kennismaken met en laten ervaren van poëzie/andere kant van taal’, simpelweg de poëzielezer laten ontdekken wat poëzie is. Het doel ‘gevoelens begrijpen en uiten via taal’ wordt evengoed als belangrijk beschouwd.

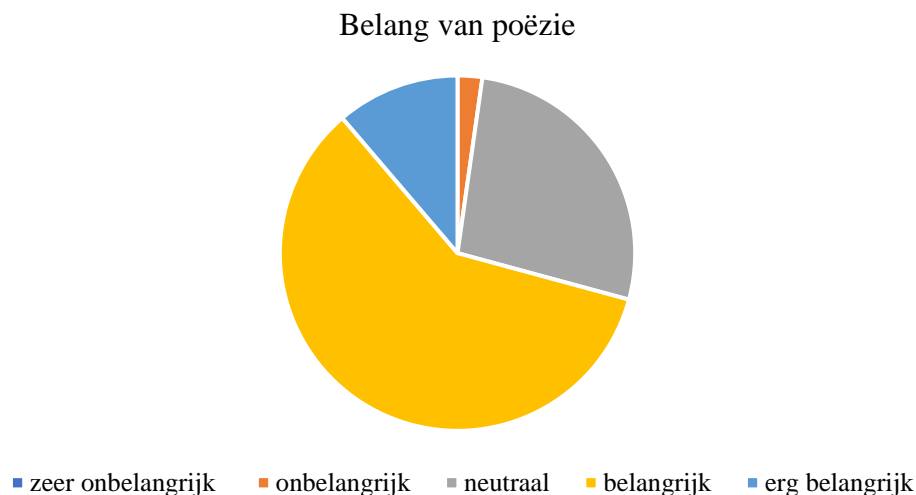
Door 88 respondenten is deze vraag beantwoord. Eén respondent heeft de vraag ongeldig ingevuld, waardoor dit antwoord niet is meegenomen in de analyse en de clustering in tabel 8. De volledige uitwerking van de antwoorden op deze vraag is te vinden in bijlage 3.

3.2.1. Resultaten gesloten vragen

In figuur 1 is te zien dat het grootste deel van de respondenten (N=63, 71,6%) poëzie (erg) belangrijk vindt ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands. 24 respondenten (27%) antwoordden met ‘neutraal’. Slechts 2 (2,2%) respondenten gaven andere poëzie onbelangrijk te vinden ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands. Geen respondenten gaven aan poëzie zeer onbelangrijk te vinden. Het gemiddelde is 3.80, waaruit kan worden afgeleid dat de docenten over het algemeen poëzie belangrijk vinden ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands.

Figuur 1

Resultaten belang van poëzie ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands (N=89, M=3.80, SD=0.66)

Naar aanleiding van de vraag ‘Hoe belangrijk vindt u het onderdeel poëzie ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands?’ kon om uitleg worden gevraagd bij het invullen van ‘(erg) onbelangrijk’ door de respondent. Slechts 2 respondenten (2,2%) gaven aan poëzie onbelangrijk te vinden ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands. Eén respondent expliciteerde deze keuze als volgt: ‘Ik mis de functionaliteit voor later’. De andere respondent heeft zijn antwoord helaas niet geëxpliciteerd.

De respondenten die ‘(erg) onbelangrijk’ hadden ingevuld werden niet gevraagd deze keuze te expliciteren. Er reageerden echter vijf respondenten die ‘belangrijk’ of ‘erg belangrijk’ hadden ingevuld. Zij deden de volgende interessante uitspraken:

‘Poëzie opent een wereld vol taalrijkdom en emotie.’

‘Nederlands is meer dan spelling en grammatica. Het is echt zó veel mooier en meer. Ik wil dat laten zien. Elke week behandel ik een gedicht van de week.’

‘Poëzie zet leerlingen aan het denken, laat ze taal en betekenis op een andere manier zien dan gewend, poëzie maakt gevoelig voor taal als kunstvorm.’

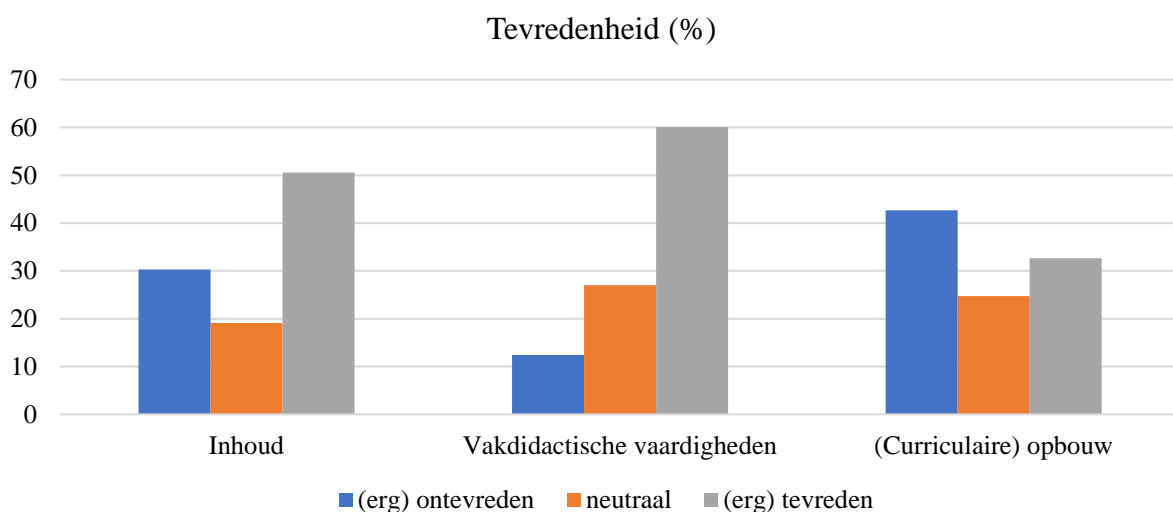
‘Leerlingen vinden het soms zo’n enorme eye opener dat sommige gedichten zó exact kunnen verwoorden wat zij denken.’

‘Voor veel leerlingen is hun schooltijd de enige kans om hen kennis te laten maken hiermee. Andere vakonderdelen kennen ze wel of ze willen er (noodgedwongen) meer over weten.’

In figuur 2 is af te lezen hoe tevreden de respondenten momenteel zijn over de inhoud van hun poëzieonderwijs, hun vakdidactische vaardigheden op het gebied van poëzie en de (curriculaire) opbouw van hun poëzieonderwijs.

Figuur 2

Resultaten tevredenheid van inhoud, vakdidactische vaardigheden en (curriculaire) opbouw van eigen poëzieonderwijs (N=89)

De helft van de respondenten is momenteel tevreden over de inhoud van hun eigen poëzieonderwijs ($M=3.21$, $SD=0.97$). 45 respondenten (50,6%) antwoordden namelijk met ‘tevreden’ of ‘erg tevreden’ op deze vraag. 17 respondenten (19,1%) vulden ‘neutraal’ in. 27 (30,3%) respondenten gaven aan hier (erg) ontevreden over te zijn. Opvallend is dat de meeste onderbouwdocenten (12 van de 26, 46,2%) hier (erg) ontevreden over zijn in tegenstelling tot de bovenbouwdocenten die hier (erg) tevreden over zijn (32 van de 50, 64%).

Het gemiddelde is 3.21, wat betekent dat docenten over het algemeen neutraal zijn over de inhoud van hun eigen poëzieonderwijs.

Wat betreft vakdidactische vaardigheden op het gebied van poëzie gaf het merendeel van de respondenten, 54 respondenten (60,1%), aan hier momenteel tevreden over te zijn ($M=3.54$, $SD=0,84$). 24 respondenten (27%) vulden ‘neutraal’ in. 11 respondenten (12,4%) gaven aan ontevreden te zijn hierover. Het gemiddelde is 3.54, wat betekent dat de docenten over het algemeen neutraal/tevreden zijn over hun vakdidactische vaardigheden op het gebied van poëzie.

Over de (curriculaire) opbouw van hun poëzieonderwijs waren de meesten, 38 respondenten (42,7%), ontevreden ($M=2.83$, $SD=1.03$). 22 respondenten (24,7%) vulden ‘neutraal’ in. 29 respondenten (32,6%) gaven aan tevreden te zijn hierover. Het gemiddelde is 2.83, wat betekent dat de docenten over het algemeen ontevreden/neutraal zijn over de (curriculaire) opbouw van hun poëzielessen.

In tabel 9 laten de percentages zien dat bij de meeste respondenten (33,7%) op school poëzie een verplicht onderdeel is van het leesdossier, waarbij leerlingen minimaal één poëziebundel of bloemlezing moeten lezen. Bij een klein deel (16,9%) van de respondenten mogen de leerlingen echter zelf bepalen hoe ze dit onderdeel invullen. Dat is zo bepaald door de vaksectie Nederlands bij de respondent op school. Opvallend is dat bijna evenveel respondenten (32,6%) aangeven dat poëzie verplicht is in het leesdossier als dat poëzie niet verplicht is in het leesdossier. De respondenten die ‘n.v.t.’ hebben ingevuld geven les in de onderbouw havo/vwo en dit is daarom niet op hen van toepassing.

Tabel 9

Resultaten richtlijnen poëzie in het leesdossier

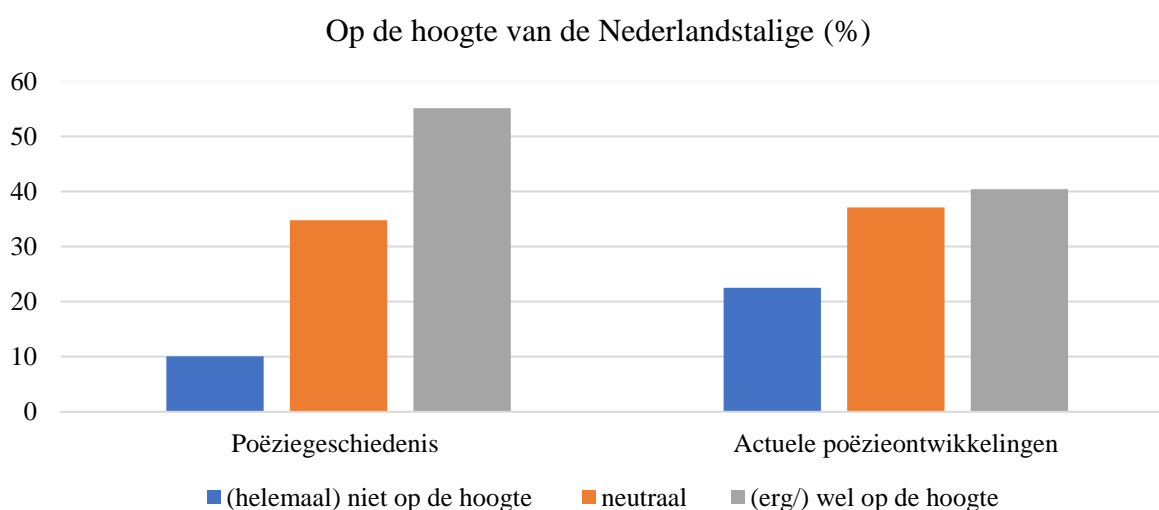
	N	%
Poëzie is een verplicht onderdeel van het leesdossier; leerlingen moeten minimaal één bundel of bloemlezing lezen	30	33,71
Poëzie is een verplicht onderdeel van het leesdossier; leerlingen mogen zelf invullen hoe ze dit onderdeel invullen	15	16,85

Poëzie is niet verplicht in het leesdossier	29	32,58
N.v.t.	15	16,85
Totaal	89	100,00

Uit figuur 3 is af te lezen hoe goed de respondenten zelf vinden dat ze op de hoogte zijn van de Nederlandstalige poëziegeschiedenis en actuele poëzieontwikkelingen.

Figuur 3

Resultaten kennis van Nederlandstalige poëziegeschiedenis en actuele poëzieontwikkelingen (N=89)

Het grootste deel, 49 respondenten (55,1%), zegt goed op de hoogte te zijn van de Nederlandstalige poëziegeschiedenis ($M=3.54$, $SD=0.79$). Zij antwoordden met ‘wel op de hoogte’ of ‘erg goed op de hoogte’ op deze vraag. 31 respondenten (34,8%) vulden ‘neutraal’ in. Slechts 9 respondenten (10,1%) gaven aan niet op de hoogte te zijn hiervan. Zij antwoordden met ‘niet op de hoogte’. Geen respondenten antwoordden met ‘helemaal niet op de hoogte’. Het gemiddelde 3.54 betekent dat de docenten over het algemeen neutraal/op de hoogte zijn van de Nederlandstalige poëziegeschiedenis.

Ook het grootste deel, 36 respondenten (40,4%), zegt goed op de hoogte te zijn van de Nederlandstalige actuele poëzieontwikkelingen ($M=3.18$, $SD=0.93$). Bijna evenveel respondenten vulden ‘neutraal’ in ($N=33$, 37,1%). Vergelijken met de vorige vraag vulden op deze vraag meer respondenten in dat ze niet op de hoogte zijn van actuele poëzieontwikkelingen ($N=20$, 22,5%). Het gemiddelde 3.18 betekent dat de docenten over het

algemeen neutraal zijn over hun kennis van de Nederlandstalige actuele poëzieontwikkelingen.

Alle 89 respondenten hebben antwoord gegeven op de vraag hoe hun poëzielessen meestal tot stand komen. Hierbij mochten ze meerdere antwoorden geven. Uit tabel 10 kan worden afgelezen dat ‘Ik ontwerp deze geheel zelf op basis van mijn kennis’ het meest is aangegeven door de respondenten (30,9%). De respondenten geven net wat vaker aan dat ze hun poëzielessen baseren op materiaal van directe collega’s en/of de sectie (25%) dan dat ze deze baseren op materiaal van andere docenten Nederlands dat ze aantreffen op internet (21,6%). Er wordt dus wel vaak aangegeven dat de docenten materiaal baseren van collega’s in het algemeen. Vergeleken met de genoemde antwoordmogelijkheden hierboven, wordt ‘Ik baseer me op lesmethodes’ minder vaak aangegeven (16,7%). Slechts 1 respondent (0,5%) geeft aan nooit poëzielessen te geven. Een klein deel van de respondenten (5,4%) geeft aan hun poëzielessen ergens anders op te baseren dan de voorgelegde antwoordmogelijkheden.

Tabel 10

Resultaten tot stand komen eigen poëzielessen (N=89)

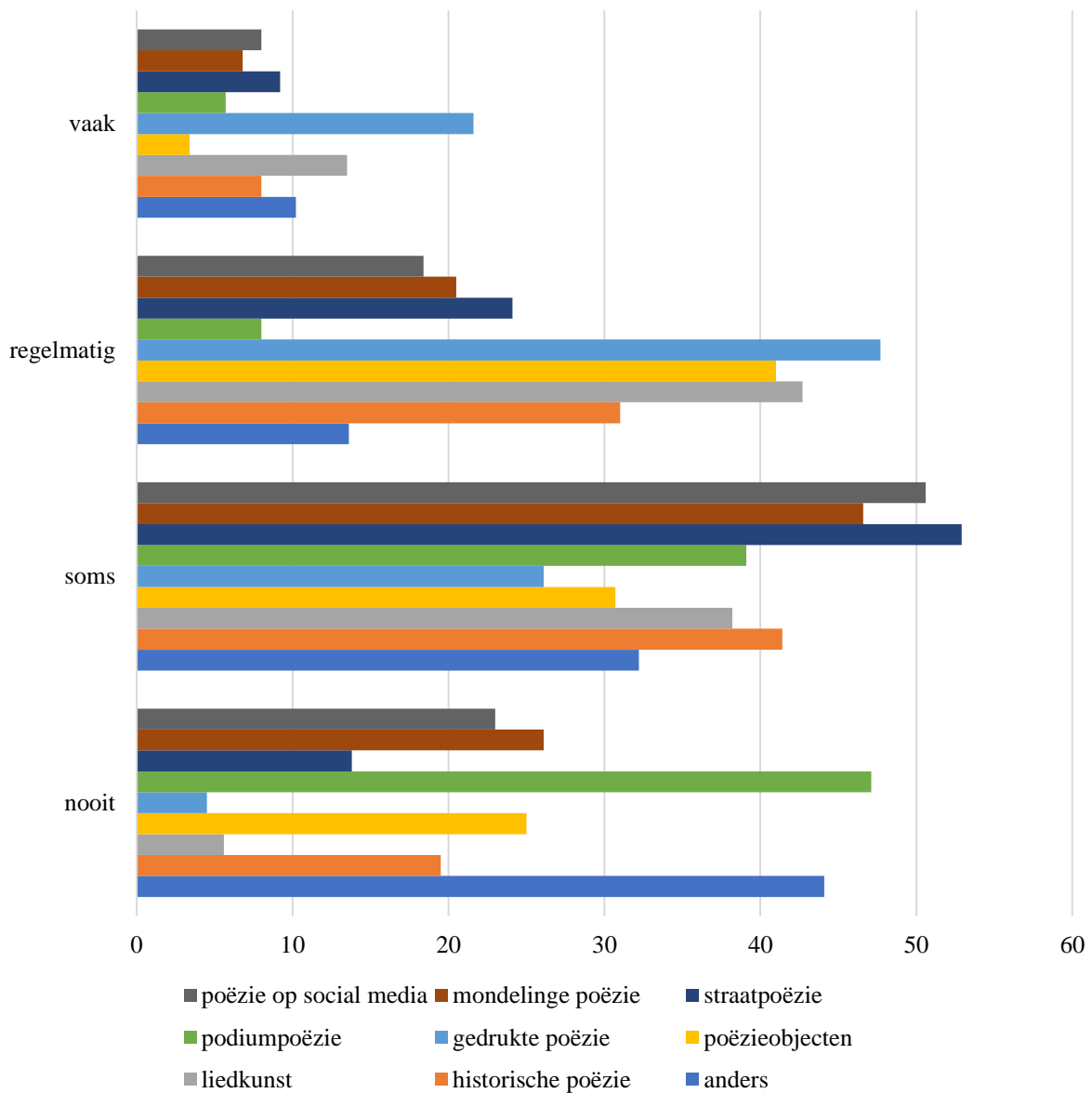
	N	%
Ik ontwerp deze geheel zelf op basis van mijn kennis	63	30,88
Ik baseer me op materiaal van andere docenten Nederlands dat ik aantref op internet	44	21,57
Ik baseer me op materiaal van directe collega’s / de sectie	51	25,00
Ik baseer me op lesmethodes	34	16,67
Ik geef nooit poëzielessen	1	0,49
Anders	11	5,39
Totaal	204	100,00

In figuur 4 is het gebruik van poëzievormen in het onderwijs van de respondenten af te lezen. Per poëzievorm wordt de regelmaat van het gebruik ervan besproken.

Figuur 4

Resultaten gebruik van poëzievormen in eigen onderwijs

Gebruik van poëzievormen (%)

Poëzie op social media, zoals Instagrampoëzie, wordt door de meeste respondenten soms gebruikt, namelijk 44 (50,6%). Door 20 respondenten (23%) wordt dit nooit gebruikt, door 16 regelmatig (18,4%) en door 7 vaak (8%) ($N=87$, $SD=0.82$).

Mondelinge poëzie, zoals spoken word, wordt door de meeste respondenten soms gebruikt, namelijk 41 (46,6%). Dit wordt door 23 respondenten (26,1%) nooit gebruikt, door 18 regelmatig (20,5%) en door 6 vaak (6,8%) ($N=88$, $SD=0.86$).

Straatpoëzie, zoals poëzie op gebouwen, wordt door de meeste respondenten soms gebruikt, namelijk 46 (52,9%). Door 12 respondenten (13,8%) wordt dit nooit gebruikt, door 21 regelmatig (24,1%) en door 8 vaak (9,2%) ($N=87$, $SD=0.82$).

Podiumpoëzie, zoals poëziefestivals, wordt door de meeste respondenten nooit gebruikt, namelijk 41 (47,1%). Dit wordt door 34 respondenten (39,1%) soms gebruikt, door 7 regelmatig (8%) en door 5 vaak (5,7%) ($N=87$, $SD=0.84$).

Hedendaagse gedrukte poëzie uit boeken en/of bundels en tijdschriften wordt door de meeste respondenten regelmatig gebruikt, namelijk 42 (47,7%). Door 4 respondenten wordt dit nooit gebruikt (4,5%), door 23 soms (26,1%) en door 19 vaak (21,6%) ($N=88$, $SD=0.80$).

Poëzieobjecten, zoals rijmprenten, worden door de meeste respondenten soms gebruikt, namelijk 36 (41%). Dit wordt door 22 respondenten (25%) nooit gebruikt, door 27 regelmatig (30,7%) en door 3 vaak (3,4%) ($N=88$, $SD=0.82$).

Liedkunst, zoals rapteksten, wordt door de meeste respondenten regelmatig gebruikt, namelijk 38 (42,7%). Door 5 respondenten (5,6%) wordt dit nooit gebruikt, door 34 soms (38,2%) en door 12 vaak (13,5%) ($N=89$, $SD=0,78$).

Historische poëzie, zoals 18-eeuwse poëzie, wordt door de meeste respondenten soms gebruikt, namelijk 36 (41,4%). Dit wordt door 17 respondenten (19,5%) nooit gebruikt, door 27 regelmatig (31%) en door 7 vaak (8%) ($N=87$, $SD=0.87$).

Uit figuur 4 en deze analyse is een algemeen patroon op te maken, namelijk dat de meeste respondenten de voorgelegde poëzievormen vaker ‘soms’ dan ‘regelmatig’ gebruiken. Sommige poëzievormen worden door enkele respondenten ‘nooit’ of juist ‘vaak’ gebruikt. Het is duidelijk te zien dat veel poëzievormen niet vaak worden gebruikt.

Aan het eind van deze vraag konden de respondenten aangeven hoe regelmatig zij iets anders gebruikten dan de voorgelegde poëzievormen. De meeste respondenten gaven aan nooit iets anders te doen, namelijk 26 (44,1%). Door 19 respondenten (32,2%) wordt een andere poëzievorm soms gebruikt, door 8 regelmatig (13,6%) en door 6 vaak (10,2%) ($N=59$, $SD=0.99$).

Bij de vraag ‘Welke van de onderstaande poëzievormen gebruikt u regelmatig in uw onderwijs?’ werd ook gevraagd om uitleg bij het invullen van ‘anders’. In totaal gaven 33 respondenten aan regelmatig andere poëzievormen te gebruiken in hun onderwijs (19 soms, 8 regelmatig, 6 vaak). Helaas hebben niet alle respondenten hun keuze verantwoord. Slechts 17 respondenten hebben hun antwoord ‘anders’ een invulling gegeven. Deze zijn overzichtelijk weergegeven in tabel 11. Daaruit is af te lezen dat ‘anders’ het vaakst de invulling heeft gekregen van ‘leerlingen zelf poëzie laten schrijven’ door de respondenten die deze vraag hebben beantwoord.

Tabel 11

Resultaten andere regelmatig gebruikte poëzievormen

	N
Leerlingen zelf poëzie laten schrijven	4
Poëzie met kunst, zoals readymades	2
Creatieve poëzie, zoals stiftgedichten	1
Klassiekers behandelen	1
Websites zoals Gedachten-Gedichten	2
Actuele dichters uit een poëzies cursus	1
Visuele gedichten, zoals verfilmingen	2
Totaal	13
Ongeldig totaal	4
Geen antwoord	16

Er zijn verschillende antwoorden gegeven, waarvan enkele poëzievormen die gelijk zijn aan de gegeven poëzievormen in de vorige vraag. Daarom zijn deze niet opgenomen in de analyse en clustering in tabel 11. Evenals 1 respondent die de vraag anders heeft geïnterpreteerd. Ook dit antwoord wordt hier niet in meegenomen. De volledige uitwerking van de antwoorden op deze vraag is te vinden in bijlage 3.

3.3.1. Resultaten stellingen

In tabel 12 laten de percentages zien dat de stelling ‘Ik vind het lastig om te gaan met niveauverschillen tussen poëzielezers in de klas.’ op de helft van de respondenten (50%) (helemaal) niet van toepassing is. Ruim 28,1 procent geeft aan hier neutraal in te staan. De stelling is op een kleiner deel van de respondenten (25,8%) sterk/wel van toepassing

Tabel 12

Resultaten stelling 1 (M=2.75, SD=1.00)

Stelling: Ik vind het lastig om te gaan met niveauverschillen tussen poëzielezers in de klas.		
	N	%
Helemaal niet van toepassing	7	7,80
Niet van toepassing	34	38,20
Neutraal	25	28,09
Wel van toepassing	20	22,47
Sterk van toepassing	3	3,37
Geldig totaal	89	100,00

In tabel 13 laten de percentages zien dat de stelling ‘Mijn poëzielessen zijn vooral gericht op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie, zoals strofebouw, rijm, metrum, beeldspraak, et cetera.’ op het grootste deel van de respondenten (39,8%) (helemaal) niet van toepassing is. Bijna evenveel respondenten (34,1%) geven hier ‘neutraal’ aan. Op een kleiner deel van de respondenten (26,1%) is deze stelling sterk/wel van toepassing. Dit deel bestaat uit zowel onder- als bovenbouwdocenten.

Tabel 13

Resultaten stelling 2 (M=2.88, SD=0.94)

Stelling: Mijn poëzielessen zijn vooral gericht op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie, zoals strofebouw, rijm, metrum, beeldspraak, et cetera.		
	N	%
Helemaal niet van toepassing	3	3,41
Niet van toepassing	32	36,36
Neutraal	30	34,09
Wel van toepassing	19	21,59
Sterk van toepassing	4	4,55
Totaal	88	100,00
Geen antwoord	1	

De gemiddeldes van beide stellingen liggen dichtbij elkaar ($M1=2.75$, $M2=2.88$). Dat betekent dat voor de meeste respondenten de stellingen niet van toepassing zijn of dat zij hierin neutraal zijn.

4. Conclusie en discussie

4.1. Conclusie

Uit de analyse van de resultaten, zoals beschreven in hoofdstuk 4, blijkt de meeste havo/vwo-docenten Nederlands poëzie vaker associëren met positieve bijvoeglijke naamwoorden, zoals met ‘mooi’ en ‘creatief’, dan met de negatieve bijvoeglijke naamwoorden ‘moeilijk’ en ‘onbegrijpelijk’ (De Pourcq, 2005; Peskin, 2011; Terryn, 2014; Demets & Lauwers, 2016).

Het belangrijkste doel van poëzieonderwijs binnen het schoolvak Nederlands is vooral het kennis laten maken met en laten ervaren van poëzie, of wel een andere kant van taal. Ook zijn de doelen ‘spelen met taal’ en ‘gevoelens begrijpen en uiten via taal’ niet onbelangrijk.

Het merendeel van de docenten (71,6%) vindt poëzie belangrijk ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands. Slechts 2 onderbouwdocenten havo/vwo gaven aan dit onbelangrijk te vinden, met de reden dat poëzie de functionaliteit mist voor later. Daar denkt het merendeel anders over. Het schoolvak Nederlands is voor hen namelijk zo veel mooier en meer dan alleen spelling en grammatica. Door aandacht te besteden aan poëzie laat je als docent de leerlingen taal en betekenis op een andere manier zien dan ze gewend zijn. Poëzie zet leerlingen aan het denken en maakt emotie bij hen los.

Over het algemeen zijn de docenten neutraal over de inhoud van hun poëzielessen. Een deel van de docenten, met name onderbouwdocenten, is ontevreden hierover. Wat betreft de vakdidactische vaardigheden op het gebied van poëzie zijn de docenten tevreden. Daarentegen zijn de meesten ontevreden over de (curriculaire) opbouw van hun poëzieonderwijs.

In de bovenbouw havo/vwo blijkt poëzie in de meeste gevallen een verplicht onderdeel te zijn van het leesdossier. Leerlingen moeten vaker minimaal één poëziebundel of bloemlezing lezen dan dat leerlingen zelf mogen kiezen hoe ze dit onderdeel invullen. Uit onderzoek is gebleken dat ze poëzie lager waarderen en minder vaak kiezen voor poëzie dan literair verhalend proza. Enkele docenten geven aan dat poëzie niet verplicht is in het leesdossier. Per school verschilt het dus of poëzie verplicht is in de bovenbouw havo/vwo en hoe leerlingen dit in moeten of mogen vullen. Dit sluit aan bij de literatuur die in 1.1.2. is besproken. Daarin werd ook benadrukt dat in het curriculum Nederlands geen effectieve doorlopende leerlijn poëzie is en er zowel in het curriculum als in de jaarplanner weinig aandacht wordt besteed aan poëzie (Dera, 2019; Steenbakkers, Baaijen & De Glopper, 2021; Jonkers, 2022).

Het grootste deel van de docenten is naar eigen zeggen op de hoogte van de Nederlandstalige poëziegeschiedenis en de actuele poëzieontwikkelingen. Zowel in de onder- als bovenbouw is het duidelijk dat de meeste docenten naar eigen zeggen vinden dat ze op de hoogte zijn hiervan.

Hoe poëzielessen meestal tot stand komen, verschilt. De meeste docenten (30,9%) ontwerpen deze geheel zelf op basis van hun eigen kennis. Ook baseren docenten zich op materiaal van andere docenten Nederlands dat ze aantreffen op internet (21,6%) of op materiaal van directe collega's of de sectie (25%). Minder docenten (16,7%) baseren zich op lesmethodes. Het is goed dat minder docenten de focus leggen op lesmethodes voor hun poëzielessen, aangezien het poëzieaanbod daarin vormgericht en weinig divers is (Witte, 2008; Dera, 2018).

Zoals in de literatuur in 1.1.3. is besproken, is poëzie een breed begrip. Er spelen op dit moment verschillende poëzietrends. Eerder was niet bekend welke worden gebruikt in het huidige poëzieonderwijs van havo/vwo-docenten. Uit de resultaten blijkt dat gedrukte poëzie en liedkunst het vaakst worden gebruikt door de docenten in hun poëzieonderwijs. Ook historische poëzie en poëzieobjecten worden regelmatig gebruikt. Soms worden straatpoëzie, mondelinge poëzie en poëzie op social media gebruikt. Uit de literatuur is gebleken dat dit juist media zijn die gebruikelijker zijn in onze huidige tijd, met name poëzie op social media (Van der Starre, 2017; 2021a). Podiumpoëzie wordt vrijwel nooit gebruikt. Andere poëzievormen dan de voorgelegde poëzievormen worden ook regelmatig ingezet door enkele docenten. Leerlingen zelf poëzie laten schrijven komt hierbij het vaakst voor. Deze ervaringsgerichte benadering, dus het creatief schrijven van gedichten, is volgens Dera en Van der Starre (2019) en Biesta (108) ook hetgeen waar binnen het poëzieonderwijs op zou moeten worden gefocust. Er zou juist niet gefocust moeten worden op de 'juiste' interpretatie en op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie, zoals strofepbouw, rijm, metrum, beeldspraak, et cetera (Dera, 2018; 2019; Dera & Van der Starre, 2019).

Gelukkig geeft het grootste deel van de docenten aan hun poëzielessen niet alleen maar te richten op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie (39,8%). 26,1 procent richt zich hier vooral wel op. De rest van de docenten (34,1%) staat hier neutraal in. Dat betekent dat er toch een redelijk aantal havo/vwo-docenten hun poëzielessen focussen op (het toepassen van) de technische aspecten, terwijl dat volgens de reeds beschreven literatuur niet zou moeten worden gedaan.

In paragraaf 1.1.1. is beschreven dat docenten niet goed weten wat ze met poëzie aan moeten in de klas. Ze geven aan het lastig te vinden om te gaan met niveauverschillen tussen

poëzielezers in de klas (Vekobo-project, z.j.). Uit de resultaten blijkt dat dit niet van toepassing is in deze steekproef. De docenten vinden het naar eigen zeggen niet lastig hiermee om te gaan (46%), in tegenstelling tot de uitkomst van het Vekobo-project (z.j.).

Terugkerend naar de onderzoeksvraag, *‘Welk beeld rapporteren havo-vwo/docenten Nederlands zelf van hun poëzieonderwijs?’*, kan worden gesteld dat havo/vwo-docenten Nederlands over het algemeen een positief beeld hebben van poëzieonderwijs, maar niet altijd van hun eigen poëzieonderwijs. Uit de enquête onder 89 docenten Nederlands blijkt dat poëzie ten opzichte van andere onderdelen door hen als belangrijk wordt beschouwd. Maar er heerst ontevredenheid over de (curriculaire) opbouw van hun poëzieonderwijs. In de bovenbouw havo/vwo is poëzie in de meeste gevallen een verplicht onderdeel van het leesdossier, al verschilt het per school hoe leerlingen deze moeten of mogen invullen. Ondanks een klein aantal onderbouwdocenten die deelnamen aan de enquête, gaven de meesten aan ontevreden te zijn over de inhoud hun poëzielessen. Wat betreft kennis en vaardigheden op het gebied van poëzieonderwijs, zit het wel goed volgens de docenten zelf. De meeste docenten ontwerpen aan de hand hiervan ook hun poëzielessen. De focus ligt bij sommige gevallen toch op (het toepassen van) de technische aspecten, hoewel dat volgens de literatuur niet zou moeten worden gedaan. Er is ook winst te behalen in het gebruik van verschillende poëzievormen in de klas. Er wordt namelijk doorgaans vaker ‘soms’ dan ‘vaak’ gebruikgemaakt van nieuwe poëzietrends in de poëzielessen. Daar is dus zeker ruimte voor verbetering van het huidige poëzieonderwijs van zowel onder- als bovenbouwdocenten havo/vwo. Dat maakt onderzoek als dit, naar het docentperspectief, net zo wetenschappelijk relevant als de andere onderzoeken over poëzieonderwijs.

4.2. Discussie

4.2.1. Beperkingen van huidig onderzoek

De methode die is gebruikt voor dit onderzoek, de enquête, heeft enkele sterke kanten, maar kent ook een aantal beperkingen.

Als eerste is de omvang van de steekproefgrootte te klein om generaliserende uitspraken te doen over de havo/vwo-docenten Nederlands in Nederland. Ook de steekproefgrootte van de onderbouw-, bovenbouwdocenten en docenten die hierin evenveel lesgeven was niet gelijk. Dit onderzoek telde meer bovenbouwdocenten dan onderbouwdocenten. Voor vervolgonderzoek zou gebruikgemaakt kunnen worden van een

grotere steekproefgrootte, waarbij elke groep ((evenveel in) onder- en bovenbouwdocenten) hetzelfde aantal respondenten telt. Op deze manier kunnen wel generaliserende uitspraken worden gedaan en wordt de representativiteit van doelgroep betrouwbaarder.

Helaas haakten veel respondenten af bij het invullen van de enquête. In totaal waren er 148 respondenten, van wie er maar 89 overbleven die de enquête hebben afgemaakt. Dit zou te maken kunnen hebben met de lengte van de enquête. Deze telde namelijk 21 vragen. Dit zou ook te maken kunnen hebben met de hoeveelheid enquêtes die op hetzelfde moment werden uitgezet in de Facebookgroep ‘Leraar Nederlands’. Het zou kunnen dat docenten hierdoor minder gemotiveerd waren om deze enquête in te vullen. Dit platform is bovendien voor docenten Nederlands die lesgeven aan alle niveaus en jaarlagen. Het zou goed kunnen dat er minder havo/vwo-docenten in zitten dan bijvoorbeeld vmbo-docenten, waardoor dit onderzoek is beperkt.

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van zelfselectie. Deze selecte steekproef laat zich kenmerken door een lage externe validiteit. Hierdoor zijn waarschijnlijk vooraf mensen meegenomen die affiniteit hebben met poëzie. Het is mogelijk dat er docenten zijn die niet geïnteresseerd zijn in poëzie en die daarom de oproep negeerden. Daardoor is het probleem dat er een grotere kans bestaat dat er nu een rooskleurig beeld is verkregen. Om deze reden zou de groep ongeïnteresseerden juist de onderzoeksresultaten nog interessanter maken. De respondenten gaven zichzelf dus op voor deelname, waardoor ook niet iedereen deze kans kreeg, zoals de docenten die geen Facebook of LinkedIn hebben. In mogelijk vervolgonderzoek zouden ook schriftelijke enquêtes kunnen worden gestuurd naar verschillende middelbare scholen in Nederland, bijvoorbeeld vijf scholen uit elke provincie.

Ten slotte zijn de open vragen uit de enquête gecodeerd. Hierdoor is de betrouwbaarheid van de resultaten wat lager dan bijvoorbeeld de resultaten van de gesloten vragen waar cijfers uit voort komen. Door in een vervolgonderzoek ook andere onderzoekers de open vragen te laten coderen, kan de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid worden verhoogd.

4.2.2. Aanbevelingen voor vervolgonderzoek en de praktijk

Niet eerder is er op deze manier onderzoek gedaan naar het docentenperspectief van havo/vwo-docenten Nederlands op het poëzieonderwijs. Dit onderzoek kan leiden tot verbetering van het huidige poëzieonderwijs binnen het voortgezet onderwijs, specifiek binnen havo/vwo, omdat er nu een helder beeld verkregen is wat zich daarin afspeelt en waar winst valt te behalen voor de docenten. Daarom is een onderzoek als dit zowel theoretisch als

maatschappelijk relevant. Bijna niemand anders dan de docenten zelf kunnen beter beschrijven wat er zich afspeelt in het huidige poëzieonderwijs. Zij zijn tevens degenen die praktijkkennis hebben op dit gebied en kunnen daarom goed aangeven waar behoefte aan is in het poëzieonderwijs. De verkregen informatie zou kunnen worden gebruikt bij het ontwikkelen van lesmateriaal en natuurlijk de (curriculaire) opbouw van hun poëzieonderwijs.

De uitkomsten van dit onderzoek zouden versterkt kunnen worden als in een vervolgonderzoek interviews zouden worden afgenomen en een aantal poëzielessen zouden worden bijgewoond. Op deze manier wordt er nog dieper ingegaan op het docentenperspectief en kan worden nagegaan of het beeld dat zij zelf van hun poëzieonderwijs rapporteren overeenkomt met de praktijk.

In dit onderzoek is onderzocht welk beeld havo/vwo-docenten Nederlands zelf rapporteren van hun poëzieonderwijs. Het zou ook interessant zijn om na te gaan hoe dit beeld is binnen andere onderwijsniveaus dan havo/vwo, zoals het vmbo. Hoe ziet de rol van poëzie en taal binnen dat onderwijsniveau eruit? Op deze manier kan het beeld in de verschillende onderwijsniveaus met elkaar worden vergeleken, zodat duidelijk wordt wat vanuit het docentenperspectief van alle onderwijsniveaus binnen het voortgezet onderwijs mogelijk is en waar behoefte aan is op het gebied van poëzie binnen het voortgezet onderwijs.

5. Bibliografie

- Akker, W.J. van den & Dorleijn, G.J. (1996). Over de geschiedschrijving van de moderne Nederlandse poëzie. Problemen, getallen en suggesties. *Nederlandse letterkunde*, 1(1), p. 2-27.
- Biesta, G. (2018). *Tijd voor pedagogiek: Over de pedagogische paragraaf in onderwijs, opleiding en vorming (Oratie)*. Utrecht: Universiteit voor Humanistiek.
- Breukink, C.I.A. & Bergh, H.H. van den (2017). Hoe begrijpen en lezen beginnende literatuurlezers poëzie in vergelijking met proza? Over hun tekstbegrip, leesaanpak en leeservaringen. In: A. Mottart & S. Vanhooren (red.). *31ste Conferentie Onderwijs Nederlands*, p. 110-113. Gent: Nevelland Graphics.
- Das, H. (2018a). Hoe lezen leerlingen poëzie en wat betekent dat voor onze lessen? Een onderzoek naar de ontwikkeling van het lyrisch vermogen als impuls voor het poëzieonderwijs. *Levende Talen Magazine*, 105(special), p. 66-71.
- Das, H. (2018b). Over hoe leerlingen poëzie lezen en hun poëtica's als impuls voor poëzielessen. In: A. Mottart & S. Vanhooren (red.). *32ste Conferentie Onderwijs Nederlands*, p. 3. Gent: Nevelland Graphics.
- Demets, P. & H. Lauwers (2016). “‘Leven in een huis als in een lichaam’. Thuiskomen in gedichten. Suggesties voor poëzielessen in de derde graad”. In: A. Mottart & S. Vanhooren (red.). *Dertigste Conferentie Onderwijs Nederlands*, p. 159-164. Gent: Nevelland Graphics.
- Dera, J. (2018). Hoe ze maar bleven emmeren tot ik kon lopen. Productief omgaan met interpretatieverschillen in het poëzieonderwijs. *Levende Talen Magazine*, 106(6), p. 5-9.
- Dera, J. (2019). Gedichten als smokkelwaar: Poëzie in (en buiten) het curriculum Nederlands in het voortgezet onderwijs. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 135(2), p. 147-158.
- Dera, J. & Starre, K. van der. (2019). Instagrampoëzie in de klas. *Levende Talen Magazine*, 106(5), p. 4-9.
- Eva-Wood, A. L. (2008). Does feeling come first? How poetry can help readers broaden their understanding of metacognition. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 51(7), 564-576.

- Huygens, G. W. (1946). *De Nederlandse auteur en zijn publiek: een sociologisch-literaire studie over de ontwikkeling van het letterkundig leven in Nederland sedert de 18e eeuw*. Amsterdam: Van Oorschot.
- Jonkers, M. (2022). 'Geen poëzie alsjeblijft': een onderzoek naar digitale literatuur in de klas. Geraadpleegd op 12 maart 2022, van ['Geen poëzie alsjeblijft': een onderzoek naar digitale literatuur in de klas | Leest \(platformleest.org\)](#)
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of psychology* (22)140, 1-55.
- Meijer, M. (2004). Poëzie en de cultuur van het innerlijk. In: H. van Lierop-Debrauwer, H. Peters en A. de Vries (red.). *Van Nijntje tot Nabokov. Stadia in geletterdheid*, p. 144-160. Tilburg: Tilburg University Press.
- Moor, W. de. (1993). The Poetry Symposium at Durham. Deel 1: De Gastheren. *Tsjip/ Letteren*, 3(1), p. 6-14.
- Oberon (2016). *Lees- en literatuuronderwijs in havo/vwo*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Pourcq, M. De (2005). 'Poëzie en onderwijs: Woord vooraf'. In: *Dossier Poëzie en Onderwijs. Canon*. Brussel: Cultuurcel Departement Onderwijs. Online raadpleegbaar op: <https://www.bruuttaal.nl/files/dossier20onderwijs-poezie1.pdf>
- Peskin, J. (2011). The social and educational benefits of the scientific study of literature: From picture books to poetry. In: F. Hakemulder (red.). *De stralende lezer: Wetenschappelijk onderzoek naar de invloed van het lezen*. Stichting Lezen Reeks 17, p. 25-53. Delft: Eburon.
- SLO. (2009). *Referentiekader taal en rekenen. De referentieniveaus*. Enschede: Doorlopende leerlijnen taal en rekenen.
- Sigvardsson, A. (2017). Teaching Poetry Reading in Secondary Education: Findings From a Systematic Literature Review. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61(5), p. 584-599.
- Starre, K. van der. (2017). *Poëzie in Nederland. Een onderzoek naar hoe vaak en op welke manier volwassenen in Nederland in aanraking komen met poëzie*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Starre, K. van der. (2021a). *Poëzie buiten het boek. De circulatie en het gebruik van poëzie*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Starre, K. van der. (2021b). Van top-down, boekcentrisch, exclusief en autonomistisch, naar bottom-up, mediabreed, inclusief en heteronomistisch: Nederlandstalig

- poëzieonderzoek sinds 1996. *Nederlandse Letterkunde*, 26(2-3), p. 363-376.
<https://doi.org/10.5117/NEDLET.2021.2-3.015.STAR>
- Steenbakkers, J., Baaijen, V. & Glopper, K. de. (2021). De pedagogische dimensie van formuleer- en schrijfstijlonderwijs binnen het schoolvak Nederlands. Een analyse van het curriculum, het vakdidactisch discours en de lespraktijk. *Pedagogiek* 41(2), p. 175-200. <https://doi.org/10.5117/PED2021.2.003.STEE>.
- Terryn, D. (2014). Pleidooi voor (poëzie)onderwijs. Poëzie is overal... of nergens. In: A. Mottart & S. Vanhooren (red.). *Achtentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*, p.168-171. Gent: Academia Press.
- Vaessens, T. (2006). *Ongerijmd succes: poëzie in een onpoëtische tijd*. Nijmegen: Vantilt.
- Vekobo-project. (z.j.). *Legitimering, positie en praktische problemen van het poëzieonderwijs in het voortgezet onderwijs*. Groningen: Lerarenopleiding RUG.
- Witte, E. & Scholtz, A. (2015). *Rapportage boekenbranche meting 33. Tweede reguliere meting van 2015 naar het kopen, lezen en lenen van boeken*. Amsterdam: Koninklijke Vereniging van het Boekenvak & GfK.
- Witte, T. (2008). *Het oog van de meester. Een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwoleerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. Stichting Lezen Reeks 12. Delft: Uitgeverij Elburon.

6. Bijlagen

6.1. Bijlage 1: oproep enquête

Havo/vwo-docenten Nederlands gezocht!

Mijn naam is Eva Nelissen en ik volg momenteel de pre-master Nederlandse Taal en Cultuur. Geeft u momenteel les in de onder- en/of bovenbouw havo/vwo, dan vraag ik u om hulp. Voor mijn bachelorwerkstuk doe ik onderzoek naar de verschillen in houdingen en praktijken wat betreft poëzieonderwijs van havo/vwo-docenten. Hopelijk heeft u een paar minuten om de enquête in te vullen, daar helpt u mij enorm mee.

Alvast bedankt!

https://fmru.az1.qualtrics.com/jfe/form/SV_aVjhMSII1UfMT2u

6.2. Bijlage 2: enquête

Fijn dat u deze enquête wilt invullen.

Voor mijn bachelorwerkstuk wil ik de houdingen en praktijken wat betreft poëzieonderwijs van havo/vwo-docenten Nederlands, in zowel de onder- als de bovenbouw, in kaart brengen. Het invullen van deze enquête duurt ongeveer 5 à 10 minuten. Uw antwoorden worden anoniem en vertrouwelijk behandeld.

Hartelijke groet,

Eva Nelissen

Vraag 1

Wat is uw gender?

- Vrouw
- Man
- Anders

- Wil ik niet zeggen

Vraag 2

Wat is uw leeftijd, in jaren?

Vraag 3

Hoe lang geeft u al les in het voortgezet onderwijs, in jaren?

Vraag 4

Waar vindt momenteel het leeuwendeel van uw lessen plaats?

- In de onderbouw havo/vwo
- In de bovenbouw havo/vwo
- Evenveel in de onder- als de bovenbouw havo/vwo

Vraag 5

In welk(e) klas(sen) geeft u momenteel les? N.B.: gymnasium valt onder vwo. U heeft meerdere antwoordmogelijkheden.

- Havo 1
- Havo 2
- Havo 3
- Havo 4
- Havo 5
- Vwo 1
- Vwo 2
- Vwo 3
- Vwo 4
- Vwo 5
- Vwo 6
- Combi havo/vwo 1
- Combi havo/vwo 2
- Combi havo/vwo 3

Vraag 6

Wat is uw hoogst behaalde diploma en hoe heeft u deze behaald?

- Tweedegraads bevoegd via hbo
- Eerstegraads bevoegd via hbo
- Tweedegraads bevoegd via universiteit
- Eerstegraads bevoegd via universiteit

Vraag 7

Welk bijvoeglijk naamwoord komt als eerste bij u op als u denkt aan poëzie? Beperk uw antwoord tot één woord.

Vraag 8

Kunt u kort beschrijven wat volgens u het belangrijkste doel is van poëzieonderwijs binnen het schoolvak Nederlands?

Vraag 9

Hoe belangrijk vindt u het onderdeel poëzie ten opzichte van andere onderdelen binnen het schoolvak Nederlands?

Het onderdeel poëzie vind ik...

- Erg onbelangrijk (1)
- Onbelangrijk (2)
- Neutraal (3)
- Belangrijk (4)
- Zeer belangrijk (5)

Vraag 10

Als u bij de vorige vraag ‘erg onbelangrijk’ of ‘onbelangrijk’ hebt ingevuld, kunt u dan uw antwoord kort toelichten?

Vraag 11

In hoeverre is de volgende stelling op u van toepassing? ‘Ik vind het lastig om te gaan met niveaoverschillen tussen poëzielezers in de klas.’

Deze stelling is op mij...

- Helemaal niet van toepassing (1)
- Niet van toepassing (2)
- Neutraal (3)

- Wel van toepassing (4)
- Sterk van toepassing (5)

Vraag 12

Hoe tevreden bent u momenteel over de inhoud van uw eigen poëzieonderwijs?

Ik ben...

- Erg ontevreden (1)
- Ontevreden (2)
- Neutraal (3)
- Tevreden (4)
- Erg tevreden (5)

Vraag 13

Hoe tevreden bent u momenteel over uw vakdidactische vaardigheden op het gebied van poëzie?

Ik ben...

- Erg ontevreden (1)
- Ontevreden (2)
- Neutraal (3)
- Tevreden (4)
- Erg tevreden (5)

Vraag 14

Hoe tevreden bent u momenteel over de (curriculaire) opbouw van uw poëzieonderwijs?

Ik ben...

- Erg ontevreden (1)
- Ontevreden (2)
- Neutraal (3)
- Tevreden (4)
- Erg tevreden (5)

Vraag 15

Neemt u vaksectie Nederlands poëzie op in de richtlijnen voor het leesdossier? N.B.: als u lesgeeft in de onderbouw havo/vwo, kunt u n.v.t. invullen.

- Poëzie is een verplicht onderdeel van het leesdossier; leerlingen moeten minimaal één bundel of bloemlezing lezen
- Poëzie is een verplicht onderdeel van het leesdossier; leerlingen mogen zelf invullen hoe ze dit onderdeel invullen
- Poëzie is niet verplicht in het leesdossier
- N.v.t.

Vraag 16

Hoe goed vindt u dat u op de hoogte bent van de Nederlandstalige poëziegeschiedenis?

Ik ben...

- Helemaal niet op de hoogte (1)
- Niet op de hoogte (2)
- Neutraal (3)
- Wel op de hoogte (4)
- Erg op de hoogte (5)

Vraag 17

Hoe goed vindt u dat u op de hoogte bent van de Nederlandstalige actuele poëzieontwikkelingen?

Ik ben...

- Helemaal niet op de hoogte (1)
- Niet op de hoogte (2)
- Neutraal (3)
- Wel op de hoogte (4)
- Erg op de hoogte (5)

Vraag 18

Hoe komen uw poëzielessen meestal tot stand? U heeft meerdere antwoordmogelijkheden.

- Ik ontwerp deze geheel zelf op basis van mijn kennis
- Ik baseer me op materiaal van andere docenten Nederlands dat ik aantref op internet
- Ik baseer me op materiaal van mijn directe collega's / de sectie
- Ik baseer me op lesmethodes
- Ik geef nooit poëzielessen
- Anders

Vraag 19

In hoeverre is de volgende stelling op u van toepassing? ‘Mijn poëzielessen zijn vooral gericht op (het toepassen van) de technische aspecten van poëzie, zoals strofebouw, rijm, metrum, beeldspraak, et cetera.’

Deze stelling is op mij...

- Helemaal niet van toepassing (1)
- Niet van toepassing (2)
- Neutraal (3)
- Wel van toepassing (4)
- Sterk van toepassing (5)

Vraag 20

Welke van de onderstaande vormen van poëzie gebruikt u regelmatig in uw onderwijs?

- Poëzie op social media, zoals Instagrampoëzie
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak
- Mondelinge poëzie, zoals spoken word
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak
- Straatpoëzie, zoals poëzie op gebouwen
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak
- Podiumpoëzie, zoals poëziefestivals
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig

- Vaak
- Hedendaagse gedrukte poëzie uit boeken / bundels en tijdschriften
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak
- Poëzieobjecten, zoals rijmprenten
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak
- Liedkunst, zoals rapteksten
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak
- Historische poëzie, zoals 18^e-eeuwse poëzie
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak
- Anders
 - Nooit
 - Soms
 - Regelmatig
 - Vaak

Vraag 21

Als u bij de vorige vraag ‘anders’ hebt ingevuld, kunt u dan uw antwoord kort toelichten?

Bedankt voor de tijd die u heeft genomen om aan deze enquête deel te nemen.

Uw antwoord is geregistreerd.

6.3. Bijlage 3: resultaten open antwoorden

Vraag 7

	N		N
Interessant	4	Begrijpelijk	1
Breed	5	Podiumwaardig	1
Mooi	16	Ritmisch	1
Verrassend	2	Eigenzinnig	1
Spannend	3	Waarachtig	1
Verbredend	3	Wiskundig	1
Verrijkend	2	Romantisch	1
Gevoelig	5	Mysterieus	1
Inspirerend	4	Bedachtzaam	1
Creatief	8	Afgewogen	1
Beeldend	5	Poëtisch	1
Leuk	3	Saai	1
Persoonlijk	3	Rijmend	1
Spelenderwijs	2	Compact	1
Moeilijk	3		
Uitdagend	3		
Indrukwekkend/ontroerend	3		

Vraag 8

	N
Liefde voor taal bijbrengen	5
Kennis en vaardigheden bijbrengen	4
Spelen met taal	10
Gevoelens begrijpen en uiten via taal	14
Schoonheid van taal laten zien	8
Creativiteit stimuleren	7
Plezier laten beleven	5
Associatief denken	1
Kennismaken met en laten ervaren van poëzie/andere kant van taal	19
Kracht van taal laten zien	5
Meerwaarde van poëzie laten inzien	3
Schrijven in beeldtaal	2
Interesse wekken	2
Herkenning oproepen	2
Taalgevoel voeden	2
Aandacht voor dichtkunst	1
Gedachtes begrijpen en uiten via taal	3

Aandachtiger leren lezen	2
Veelzijdigheid van taal laten zien	7
Mening leren onderbouwen	1
Leren denken en schrijven buiten gebruikelijke paden	1
Bildung	1
Op een andere manier leren kijken naar de werkelijkheid	2
Aan het denken zetten	3
Koppeling maken tussen leerling en gedicht	1
Laten relativeren	1
Vooroordelen wegnemen	1
Op dichterlijke wijze leren spreken m.b.v. beeldspraak en stijlfiguren	1
Inspiratie opdoen	2
Leren lezen van multi-interpreteerbare teksten	1
Openstaan voor wat je niet meteen begrijpt	1
Leren over jezelf, anderen en de wereld	2
Cultuuroverdracht	1
Maatschappelijke relevantie laten zien	1
Ambigüiteit leren	1
Verdieping	1
Blik verruimen	1
Taalverrijking	2
Taalverwondering	3
Enthousiasmeren	2

Vraag 21

‘Poëzie uit de twintigste eeuw’

‘Ik kijk wat er op dat moment voorbij komt’

‘Door leerlingen zelf geschreven poëzie’

‘Poëzie met kunst of in songteksten’

‘Creatief maken van poëzie, zoals stiftgedichten’

‘Vaak worden klassiekers behandeld’

‘Readymades, poëtisch taalgebruik in het wild’

‘Website gedicht gedacht’

‘Door leerlingen geschreven poëzie’

‘Ik heb een cursus gedaan bij o.a. Kila van der Starre en zij heeft actuele dichters uitgelicht.
Die gebruik ik ook.’

‘Voorbeelden uit de actualiteit (meestal krant en/of tv)’

‘Verfilmingen van gedichten (Ramsey Nasr, Brommer op zee)’

‘Poëzie door leerlingen geschreven’

‘Het werken met mijn eigengemaakte online arrangement Creatief Schrijven in de
Bovenbouw’

‘Uit kranten / actualiteit’

‘Gebruiksvoorwerpen met poëzie, door leerlingen geschreven poëzie, tiktokpoëzie’